

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Генералштабни пуковник
Миливоје Ј. Николајевић,
командант десне колоне Ибарске Војске.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Порука

— Из збирке „Песме Олацкини“ —

г. Раји Бојићу

Доћ' ће скоро дани да одбацам мача
Да се слегне борба крвава и љута,
Да нам место суза, уздаха и плача,
Кроз зелена ноља цвећем оденута,
И планине наше Слобода заблиста!...

Доћ' ће жељни дани да вас видим с нова
Мила земљо моја, и свилена стада
И огњиште старо нахерена крова,
Да загрлим љубу која ми се нада,
С венцем око главе лаворова листа!...

Загрљен са браћом вратићу се вама:
Шумадијо дична и Ресаво равна,
Јер зора заблиста новог светлог дана,
Јер нам поколења постадоше славна,
А у души браће љубав топла, чиста!...

Али опет скоро отић' ћу са мачем,
Задојен јунаштвом другој мојој браћи,
Која јоште дане проводи са плачем
У тами и ропству, коју душман тлачи
Којој је дан и ноћ увек једна носта!...

А ти земљо моја чувај прах дедова,
Као и сад што си чувала за боја,
Док свој браћи мојој Зора сине нова;
Вратићу ти земљо, ја кањима зноја,
Кад се вратим с венцем лаворова листа!...

Никола Јосифовић

На телефону

— У очи битолске битке. —

Пред битолску битку 31. октобра, слушао сам разговоре на телефону војном. Око 6 часова увече стизали су разни извештаји и у то доба се могло (као и увек) сазнати стање и ситуација.

— Ало! — Ко је тамо? — Армија — Тамо?

— Дринска дивизија I позива.

— Шта има новог?

— Ништа дивизија је на свом старом месту. Зу....

Квр... Квр. Ало!... чекај — непрекидај везу....
Тражим армију....

— Ало армија!

— Ало! коњичка дивизија.

— Ало, армија... Ало!... Ало!.

— Ко је тамо?

— Кнез Арсен хоће да говори са престолонаследником.

— Чекајте.... Зу.... Зу.... Зу.... Квр... Квр....

— Ало! Qui est la!?

— Est — tu M...? Oui...?

— On! as tu fait aujourd'hui.

— Аутомобил... Прилип... Бакарно Гумно...

.... Зу... зу... квр... кврц —

— Ало! Ало!... Ало армија!

— Ало! Ко је?

— Моравска дивизија I позива.

— Шта је?

— Дивизија је остала на истом месту. Мисолај —

Трибалци — и заузела коту 1200

— Добро... Квр... Квр... Кврц.

— Ало! Ало армија! Ало армија!

— Ало! Ко је?

— Командант градског пука. Зовни ађутанта.

— Ало! Ало градски пук!

— Ало! — Ко је тамо?... ордонанс официр.

— Слушајте. Још нисам пласирао топове. Пут је страшно покварен. Волови поцркаше... И сутра већу моћи пласирати све топове.

— Шта је са оним делом код Трапа?

— Зу... Зу... Кврц. Ало!... непрекидај везу... Ало градски пук! Ало! Ало брел!... Јавља ми командир да и он није могао да превуче топове. Тамо ће потеже ићи, сеоски су путеви.

— Добро...

— Зу... Зу... Ало!... квр... квр... Ало... кврц...

— Ало! Ало армија!

— Ало! Ко је?

— Моравска дивизија I позива. Слушај, има један рапорт, кога је донео један ордонанс из Моравске дивизије другог позива. Примај.

— Добро. Читај:

— Армијској команди: Моравска дивиз. II позива заповестила је око Мургаша (северно од Гопеша).... Сутра ће наступати са две колоне: десном на Гапош, а левом на коту 1450... Ово сам урадио по личној иницијативи јер до сад нисам добио везу с армијом. Турци су у одступању запалили село Злоједвицу.

— Зу... зу... Ало! квр... кврц... Чекај!... квр...

— Ало! Ало Врховна команда!

— Ало! ко је?

— Армија — генерал Бојовић тражи генерала Мишића

— Зу... зу... зу... зу... (све се утиша),

— Ало! Ало Врховна команда!...

— Ало! Јеси ли ти војводи!

— Ја сам Живојине,

— Шта је по богу брата, не јављаш се два дана...

— Била је прекинута веза... наишле неке коморчије на су исекли телефонске диреке између Велеса и Прилипа, наредио сам да се најстрожије pazi на диреке...

— Шта раде Турци?

— Изгледа, да се прикуљају у једном полукругу према нашем десном крилу...

— Да не учине какав испад?

— Не брини; они би то могли учинити само путевима, а они су тако јако поседнути, да од тога нема никакве опасности... Црна река при том се јако излила...

.... Слушај Живојине, извести ме како је код осталих армија. Шта је с Једреном? Чују се добри гласови?...

— Добро, то ћу ти шифром јавити, него, слушај, војводи, послаћу ти сутра један аероплан, немој да пуцају наши војници на њега.

— Добро — добро, пошаљи га па не брини, наредићу ја што треба.

— Добро. Збогом војводи.

— Збогом Живојине,

— Зу... Зу... Ало! квр... кврц

— Ало! Ало армија!... Ало! армија!...

— Ало! Ко је?

— Коњичка дивизија. Има један рапорт!...

— Говори... Ало!

— Једна коњичка официрска патрола (вођ поручник Чолак-Антић) прешла је Црну реку и код Флорине ухватила везу са грчким комитама. По њиховом причању једна грчка дивизија се налази на дан марша од Флорина...

— Зу... Зу... квр... кврц. Ало!... кврц...

— Ало коњичка дивизија!

— Ало! Ко је?

— Армија. Слушај. Имате ли везу са дунавском дивизијом I позива? Шта је с њом, не јавља се.

— Имамо. И хелиографски и телефонски.

— Па што се не јавља?

— Мора бити да је прекинута жица. Сад ћу послати патролу да успостави везу.

— Шта је с оним немачким официром с ожаљком? Јели где пронађен?

— Још није. Сигурно је побегао, јер се више не секу жице. А можда су га негде наши и утупали...

— Ако... м...

1) Тако зову генерала Бојовића.

Ова слика представља групу рањених војника 4. чете, 3. батаљона I пешадијског пука Моравске дивизије другог позива са својим командиром резервним поручником Савом Ј. Томићем, секретаром Министарства Иностранних дела; и водницима: резервним поручником Стоиљком Стаменковићем; Миланом К. Стојановићем; Глигоријем Крстићем и Игњатом Стаменковићем наредницима и четним наредником Томом Љубеновићем, председником окружног одбора округа Врањског.

Ова је чета учествовала у свима борбама од наше старе границе код Догрменског утврђења, па све до иза Преспанског језера, иза кога је пук, коме ова чета припада, прогнао Цавид пашину војску.

У свима борбама војници ове чете, као и њихов командир, водници и подофицири показали су необично стојичку храброст. У борби на Мердарима, где је био ужасан окршај, а за време када је бес борбе и земљу потресао, ова је чета извршила јуриш, којим је и решена ова значајна битка а нашеј војсци отворен је пут за Косово и Приштину. У овој јуришу пало је из ове чете 70. војника, 21 погинулих и 49. рањених.

Наша група представља излечене рањенике, који су се у чету опет вратили Међ рањенима на лечењу налази се и водник 4. вода ове чете, резервни потпоручник Драгољуб Танасковић, економ из Миђара округа ужичког, који је у борби на Мердаре показао необично јунаштво.

У борби код Битоља, 6. новембра ова је чета заробила 167 непријатељских војника, а после ове битке један њен вод, 1-ви под командом поручника Стоиљка

Стаменковића, скупео је турске бачене муниције и другог ратног материјала у вредности од преко 100 000 дин. Одмах по завршетку ратних операција, ова је чета била послата у најопасније крајеве арнаутлука, у села са леве стране Црног Дрима разбацаних по западној падини Пинда, да тамошње Арнауте разоружа, што је она, после посве трудног марша од 9 дана под сталном опасношћу од арнаутског препада, успешно и извршила.

По свршеном овом послу она је нашла заслуженог одмора у једном селу близу Тетова, где се до скоро налазила а сада се налази пред новим непријатељем готова да понова пролије крв за тековине крвљу стечене.

После положеног испита као мајор преведен је у генералштабну струку и био је шеф извештајног одсека Главног Генералштаба и Команде Активне Војске; начелник штаба дунавске дивизије и маршал двора све до догађаја од 29. маја 1903. када је пензионисан.

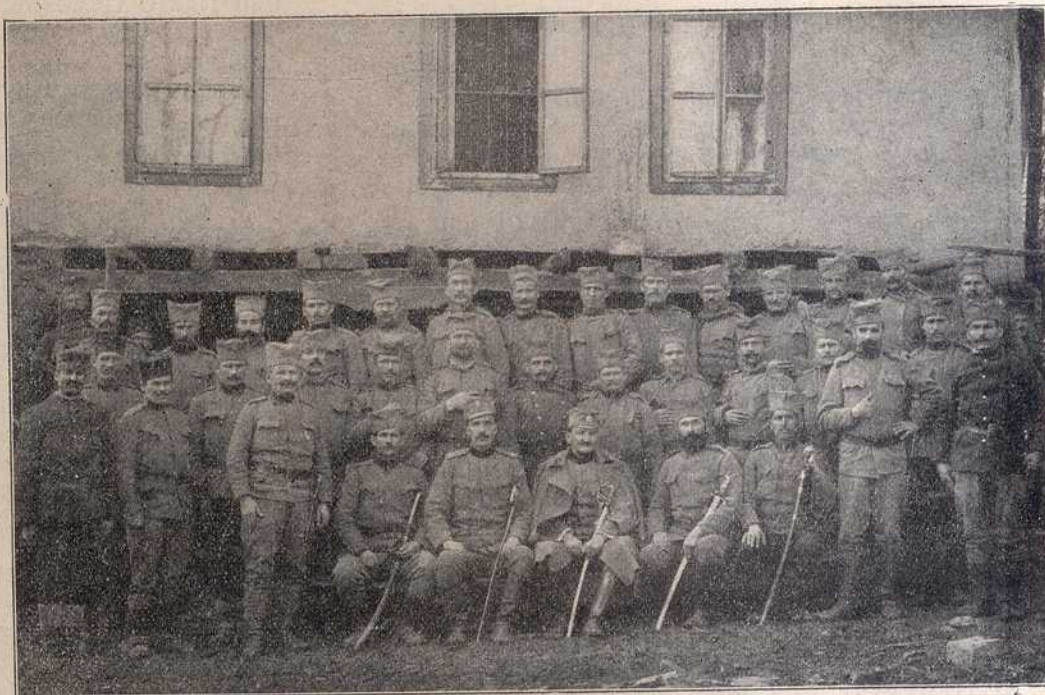
Од 1894 до 1900. поред других дужности био је професор војне географије на вишој и нижој школи Војне Академије. Као војни географ пуковник важи као први стручњак код нас. У тој струци он је написао и превео читав низ дела које су позвани најбоље оценили

За време савезничког балканског рата против Турске одређен је на службу у штаб Ибарске Војске, где је, кад је рат отпочео, добио команду над десном колоном при нападу на Нови Пазар. По паду Новог Пазара командовао је митровачким одредом при наступању Митровици преко планине Рогозне. При наступању Ибарске Војске за Пећ и Ђаковицу командовао је главнином. За успехе показане на бојном пољу реактивиран је, унапређен за пуковника и одликован златном медаљом за храброст.

Осем одликовања за храброст пуковник Николајевић има Таковски Крст другог степена, Бели Орао и Милош Велики четвртог степена, медаљу за војничке врлине, ленте Данилова ордена, Св. Станислава и Лава и Суца, и високе ордене бугарске, турске, аустријске, шпанске и француске.

Пуковник Николајевић се од фебруара налази у штабу треће армије са којом ће, ако Бог да среће јуначке, понова брати лаворике око Богданова Дојрана као што је брао око Рељина Пазара.

Наши јунаци.

4. ЧЕТА, 3. БАТАЉОН, I ПУК II ПОЗИВА

Наше војсковође

Генералштабни пуковник

Миливоје Ј. Николајевић,

командант десне колоне Ибарске Војске

Пуковник Николајевић, као и велика већина команданата из овога рата, Београђанин је. Родио се 21. јула 1861. и по положеној матури ступио 1. септембра у прву класу Војне Академије 1880., која је тада заменила Артиљеријску Школу. Коњички потпоручник постао је 2. августа 1883. а идуће године ступио је на виши курс; који је довршио после рата с Бугарима са одличним успехом.

У српско-бугарском рату учествовао је као ордонанс официр штаба дунавске дивизије и суделовао је у борбама при прелазу границе, на Драгоманском кланцу, на Меким Црвима, на Сливници, код Калотина на Нешковом Вису и око Пирота. За показану храброст одликован је сребрном медаљом.

Као државни питомац послат је 1887. у бечку ратну академију, где је слушао групу предмета: стратегијску географију с стратегијом и историјом ратова. Једновремено је на универзитету слушао географију централне Европе, предавања д-ра Менка и географију јужне и источне Европе предавања д-ра Томашека.

После једногодишњег бављења у Бечу провео је неколико месеци у Берлину ради упознавања немачке војске, а при повратку у Отаџбину постао је официр у гарди и Краљев ордонанс, што је био све до 2. августа 1893.

Васојевићски Усташи

Васојевићско племе највише је и најчувеније српско племе.

„Васов траг је једрог здравља,

„Лијепијех црта лица;

„Он је стожер ратској земљи,

И китна јој перјаница“.

каже краљ Никола у својој Васојевићској оди

Историјски значај Васојевићског племена у нашим покретима за ослобођење, велики је, врло велики. Још у XVIII веку Васојевићи чине неку врсту аутономне провинције. Одсечени од малене Црне Горе подјармљеним племенима и турским градовима, они чувају своју независност и политичку заједницу с Црном Гором. Кад је Кара-Ђорђе кренуо преко Пазара к Васојевићима, они му иду у сусрет и постају веза између: Шумадије, Херцеговине и Црне Горе. То је племе, које се никако не мири с турским робовањем и које се, при-тешњено у сјеничким пољима, креће у Херцеговину, да се из ње опет врати у свој пређашњи завичај, спуштајући се постепено опет к Сјеници.

У последња два српско - турска рата њему је пала у део тешка и лепа улога. У једно исто време, према цетињском договору, имала је да пукне пушка у Херцеговини и у Доњим Васојевићима, или у Васојевићима под Турцима. Устанак је имао да дигне Панто Цемовић с Бучја, син онда већ покојног капетана Цема Делевића. Пред устанак је он извршио устаничку организацију у споразуму са опште Васојевићским војводом Миљаном Вуковијем, шефом црногорских Васојевића. Образована су била три устаничка батаљона, са три устаничка командира: Панто Цемовић-Делевић, Мирко Дедовић и Васо Саичић. Најмлађи по годинама међу њимз — Панто Цемовић — био им је старешина. Од пролећа 1875. године до пролећа 1879. године, усташи су провели у ратовању, у тешком, нечувеном ратовању, кад је кора букова била најбоља храна и за ратнике и за њихове породице.

После Берлинског, Конгреса Доњи Васојевићи потпали су опет под власт Турака, али је Панто Цемовић био успео да потпуно очува устаничку организацију и своју скоро апсолутну власт над Доњим Васојевићима. Турска се власт није осећала до 1883. године, кад је Цемовић отеран у заточење у Јемен на 101 годину.

Од те 1883. године до прошле, Доњи Васојевићи живели су у сталним трзавицама; сталне буне, сталне турске војне експедиције, сталне борбе с Турцима и околним Арнаутима и потурчењацима. „Главарска“ титула после прогонства Панте Цемовића, давана је час једној, час другој угледној личности из племена, међу којима се истичу као правобраниоци српског живља код турског суда: Панто Цемовић, Маријан Вуковић, Иван Делевић, Васо Саичић, Голуб Добрашин-овић, Авро

Цемовић и Вуко Дабетић, али се у беранској нахији није могло више вратити оно стање, које је оставио био Панто Цемовић, а које се састојало у томе: да Србин Србину суди и да се Срби покуравају своме старешини.

Сви горепоменути главари, били су хапшени и прогоњени од турских власти више пута, а Анта Цемовића и Голуба Добрашиновића, су турске власти успеле, подмићивањем појединих Арнаута, да напослетку убију.

Из херцеговачкога рата, остала је била само војничка организација. У случају оружаних сукоба стари усташки главари, или ако они нису били у животу, њихови синови, командовали су одбраном или нападом и сваки је рачунао за своју дужност, да се покорава својим „официрима“. Има неколико година, цетињска влада је ту организацију прихватила. Прошле године за време беранске побуне, пред ратом нису ни од Турака крили своје ратничке титуле и вођ устанка Аврам Цемовић, престао се био генералу Цавид паши, који је с војском дошао, да угуши устанак, као Васојевићски генерал!

НАШИ ПОД ЈЕДРЕНОМ

Генерал Степан Степановић са штабом друге армије.

јевић отворено говорио: „Боље је умрети, него овако срамно живети“, реше се они, да дигну устанак.

Кордуни су непрестано вршили насиље над Србима, убијали жене, децу и људе без икаквог разлога. Баш у доба када је у Беранима био кајмакам Србин Илија Поповић, кога су доцније мучки убили обесни Арнаути, био је извршен покољ у селу Калудри.

Од тада усташи не седе скрштених руку, него почињу из Црне Горе добављати пушке са мало муниције и то у врло малом броју.

Непосредни повод устанку, били су опет ти чувени берански кордуни, о којима је било речи више пута у скопском „Гласу Народа“. Другог августа кордуни, уз припомоћ беранских Турака нападу на село Доњу Ржаницу и поубијају преко 20 особа (жена, деца и људи). Тога дана су се скоро сви Васојевићи наоружали и спремили како би сутра дан напали на Турке. Усташи су 3. августа у зору напали на погранична турска утврђења, на броју око шест у којима се налазило до 200 злих кордуна и после кратког али чувеног боја, успели су, да сва утврђења униште, а кордуне заробе.

Отворивши на тај начин пут за Црну Гору и обе-

После свечаног прогласа уставности, у бившој Турској све повластице које су имали Доњи Васојевићи биле су укинуте. Тада су настале мучне прилике за српски живаљ, и гоњење њихових првака; Турске власти стварале су поједине „афере“, те су на тај начин хапсили и прогнали главаре. Поред тог, мучења и гоњења главара, нагнале су Доњи-Васојевиће, да дигну устанак и страшне мучке које су Срби подносили од турских кордуна (пограничних војника), који су самовољно радили, не питајући никога. Ну прошле године, када је стрпљење достигло врхунац и када је сваки Васо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

збедивши се с леђа, усташи су истог дана ударили непосредно на тврди град берански и утврђење Јасиковац.

Турци су још од зоре отворили топовску паљбу на усташе. Са добрим системом топова и добрим артиљеристима Турци су у први мах усташе одбили. Али захваљујући војничкој врлини и храбрости вође усташа Авра Цемовића, усташи су се све више и више приближавали турским шанчевима.

Турска артиљерија је дејствовала успешно на усташе, тако да су сви губитци, које су усташи претрпели, били од шрапнела. Тада су усташе помогла браћа им Горњо-Васојевићи, који нису могли одољети жељи, него су прешли границу и ступили у бојне редове. Тако заједно удружени, Васојевићи су се осећали довољно јаким, да турске нападе одбију, али су се за мало времена тако удружени борили. Дирљив је и мучан тренутак био, када је црногорска влада наредила, да се Горњо-Васојевићи повлаче, те их тако одвојила од своје браће, остављајући ове, да се очајнички боре против турске редовне војске, која се све више и више прикупљала и против

»башибозлука«, који се скупљао из целог Новопазарског Санџака и из Пећке и Ђаковичке нахије. За то време Турци су успели да усташама заузму позиције и попале нека села, али су опет сузбијени са врло великим губитцима. Усташе су се тада сконцентрисали на левој страни Лима, пошто остављени од Горњо-Васојевића нису могли држати цео опсадни ланац око Берана. Од тога доба Турци не нападају усташе као што су их пре тога нападали.

Усташима су доносиле њихове жене храну по »шанчевима«, и то онда када би пао сумрак јер су Турци чешће пуцали и на жене.

После 15 дана од усташког напада на Беране, долази са великом војском Цавид-паша, који је послан да умири рзју. Цавид-паша је одмах ступио у преговоре са вођом усташа Авром Цемовићем и осталим главарима, и напослетку успело се да Турци плате све попаљене куће српске.

Цавид-паша, кога су Турци берански после назвали »српска мајка«, енергично се заузео код владе у Цариграду, те му је послала 10–15 хиљада турских лира, које је поделио Србима за попаљене им куће. Још је усташима било дозвољено да носе оружје све донде, док га буду носили околни Арнаути. Од тада Турци не излазе по селима, а Срби слабо иду у варош, јер су видели: »да се нешто спрема«.

Берански Турци су предлагали Цавид-паша, да се убије вођ устанка Авро Цемовић. »како би раја мирнија била«, али Цавид-паша је знао добро, да би то још више озлоједило усташе.

Цавид-паша је са својом војском кроз кратко вре-

ме напустио Беране и отишао пут Скопља, јер су се балканске државе спремале да нападну Турску.

И тако усташи после малог одмора, дочекују потпуно спремни Балкански Рат, да у њему узму врло видног учешћа.

Још пре објаве рата усташи су се почели борити с Турцима. Повод за те борбе дали су хришћани аскери, који су се бежећи из турске војске сукобили са турским стражама. Усташе су одмах притрчали у помоћ хришћанима, те се тако отворило пушкарање све до 25. септембра прошле године, када је усташка бригада отпочела рано ујутру напад на Беране. Од 1875. године она је нарасла била на шест баталијона, али није било у животу ни једнога од славних народних вођа из устанка од 1875. године: није био у животу ни Панта Цемовић — »кога зрно неће«, ни његов подкомандир Станиша Вуковић — »манити јунак«, ни мирни командир Васо Саичић, са својим подкомандиром »малим али ватреним« Голубом Добрашиновићем, ни умни командир, Миро Дедовић, са својим подкомандиром Родојем Ђукићем. Њихови потомци овако су дочекали рат за ослобођење:

на челу Доњих Васојевића целе бригаде био је Авра Цемовић, бригадар, син Панте Цемовића; на челу првог баталијона Мило Саичић, синовац Васе Саичића; на челу другог баталијона Маријан Вуковић, синовац војводе Милана и Станише Вуковића; на челу трећег баталијона Вуко Дабетић; на челу четвртог Вукота Пантовић на челу петог Симо Чукић и на челу шестог Томаш Поповић. Од свију њих само је један (Саичић), учио подофицирску школу на Цетињу.

У очи објаве рата долази за главно командујућег

опсадне војске на Беране, која се састојала из шест баталијона горе поменутих и још четири топа њима придодатих, бригадир Војвода Лакић Војводић, који у друштву са Авром Цемовићем, изврши организацију Доњих Васојевића.

Пошто се извршила потпуна организација, као што је уређена остала црногорска војска, заузели су позиције око Берана и отпочели напад.

Одред генерала Јанка Вукотића заузевши Бело Поље, упутио се к Беранам преко Доњег Бихора и 2. октобра 1912. г. пред вече, нападне тако брзо турска врло јака утврђења. Тифран и Јејевицу, док су с друге стране Доњи Васојевићи продирали стално к Беранам, тако да су Турци видели, да се морају предати и почели су бежати пут Рожаја и Пећи. Баталијон полички под командом командира Вукоте Пантовића, зароби велику количину муниције, хране и топова.

Сутра дан 3. октобра 1912. г. пале су Беране, најјаче утврђење после Скадра које је Црна Гора имала да осваја. Ту је заплена 24 Крупова топа, два митраљеза, велика количина хране, муниције, пушака, шатора

ИЗ НОВЕ СРБИЈЕ

Призрен: Поглед са Душанова града.

и осталих војничких потреба, а заробљено 6—700 аскера и Арнаута. Одмах после заузећа Берана два баталијона отишли су да помогну својој браћи Горњо Васојевићима, чији је командант храбри бригадир Радомир Вешовић, те су заједно са њима заузели, Плав 6. октобра 1912 г. и Гусиње, сутра дан.

Одмах су се та два баталијона вратила у правцу к Рожајама, освајајући висове, Ругову где је био јак окршај и остале висове између Берана и Рожаја. Доњо Васојевићи су заузели Рожаје 14. октобра 1912. г. тачно на подне и после малог одмора продужили су пут к Пећи како не би дали да се сконцентрише турска војска, али Кстенићи, њихови рођаци, дочекали су их уз при помоћ аскера и артиљерије, на Штедину, одлучила је крваво су се потукли. Битка на Штедину, одлучила је судбину Пећи, а кад се дола томе, да је Доњо Васојевићска бригада победила Цавид-пашину војску на Ругови, онда се с правом може рећи, да је она уз при помоћ осталих бригада источног одреда заузела Пећ 17. октобра. Доњо Васојевићи су били први, који су Пећ, ту стару своју крвопију, где је много Доњо-Васојевића кости оставило, поздравили ватром из пушака. Имао је право кад је њихов командант, рапортирајући

команданту одреда о успешном напреловању казао: „Ставих змију у процијеп, па сад изволте напријед“. И збиља пећске паше и бегови, видећи изнад своје главе, своју некадању рају, пристали су одмах, да се предају, и ако су пре тражили „мулет“ од петнаест дана У Пећи се сконцентрисао цео одред ђенерала Вукотића, који је у друштву са армијом ђенерала Михаила Живковића прешао цело пећко-ђаковичко поље и ушли су у већ заузету Ђаковицу од стране србијанске Дринске Дивизије II позива.

После малог одмора у Ђаковици, Доњо-Васојевићима је било наређено, да држе посаду у заузетим варошима

Командант Источног Одред, и Шеф Врховног Штаба, имајући у виду да се Доњо-Васојевићи боре непрестано од 1. августа 1912., нашао је за сходно, да усташи не учествују у борби на Скадру, што је сваком војнику тешко падало, и бригадир Цемовић, гоњен том општом жељом својих војника чешће пута упућивао је телеграме шефу Врховног Штаба, који су били овакве садржине: „Подручној ми војсци и мени, веома је жао, ако не учествујемо у борби на Скадар“. Но та им се жеља није испунила.

НАШИ ЈУНАЦИ

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН
МИЛАН ВЛ. БОРШЕВИЋ

КОМАНДИР 2. ЧЕТЕ, 4. БАТАЉОНА, III. ПУКА
МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДРУГОГ ПОЗИВА

Резервни официри у овом рату сјајно су положили испит и показали су се потпуно достојни свога чина и положаја. С поносом можемо константовати, да Србија данас у погледу спреме свега официрског кора стоји високо, а бројем својих спремних официра-рат-

ника она сразмерно далеко пребацује чак и солдачку Немачку. По уверевању активних виших официра из нашег ђенералштаба наши резервни официри у овом рату су стекли толико војничких знања и имали толико ратничког искуства, да није ни мало претерано речено, да сваки поједини наш резервни официр који је успешно водио у рату чету, по својој војничкој спреми и способности не само ни у чему не изостоје но чак и има надмоћности над школованим активним официрима великих европских војска, који нису имали прилике да своје способности и војничке врлине окушају под кишом непријатељског олова.

У свима трупима резервни официри су се показали дорасли активним, а нарочито то важи за Недићеву дивизију другог позива, која је правила бравуре, а све су јој чете водили резервни официри, а командири чета воде модерни рат. Један између многих из ове славне дивизије, који се видно истакао и присебношћу, и храброшћу, и енергијом и способношћу био је и резервни пешадијски поручник, сада капетан Милан Вл. Ђорђевић, угледни адвокат београдски.

Капетан Ђорђевић је учествовао у свима борбама од Мердара до Битоља.

На челу своје чете 4. октобра пре подне, када је настао неред на левом крилу моравске дивизије услед гласа, да су се Арнаути појавили у позадини, успео је Ђорђевић да сакупи разбегле чете 4. батаљона и као најстарији резервни официр предузео је команду над 4. батаљоном. Извео је из јаруге батаљон и заузео положај пред Боровачким утврђењем. Дотле је са мајором Софронијем Илинчићем, који је предузео команду над III. батаљоном, одбио последњи силан напад Арнаута који су у густим гомилама пошли да заузму Боровачко утврђење. У 5 часова по подне Ђорђевић и Илинчић са својим батаљонима извршили су контра напад и јуриш на Арнауте и дефинитивно их одбили. Командант левог крила, пуксвник Душан Васић честитао им је на великом успеху и изјавио им да би се без тога јуриша велика победа на Мердарима претворила у пораз. Арнаути би још тога вечера стигли у Куршумлију што би за целокупне операције имало рђаве последице.

У борби на Кичеву капетан Ђорђевић је јуришем своје чете изазвао јуриш целог трећег пука, а томе јуришу као и вештој маневри храброг ђенералштабног мајора Љубе Марића, који се са својим првим пуком изненада појавио у позадини турског левог крила, има да се благодари победа на Кичеву.

Ђорђевић је успео да са својом четом разоружа сва арнаутска села с леве стране друма од Гостивара,

до Кичева. Преко 5000 пушака је од ових Арнаута одузео.

У битци на Битољу 3. новембра изјутра заузео је турски шанац на Облакову на крајњем десном крилу. При нападу на други шанац тешко је рањен.

За заслуге стечене на бојном пољу унапређен је у чин капетана и награђен медаљом за храброст. Команданти његова батаљона и пука о капетану Ђорђевићу као о ратнику најласковије се изражавају, а командант дивизије, пуковник Милован Недић у једној

прилици рекао је, да је капетан Ђорђевић „официр у коме су оличене у највећем степену све врлине, које увек воде ка победи, јунаштво, самопрегоревање, искреност и другарство“.

Српска војска може се дичити, што јој резервни официри не изостају иза активних а активни официри се радо поносе својим друговима из резерве, који се као интелигентни синови достојно одужише Краљу и Отаџбини и како ваља одужише свој део Косовскога дуга, као честити извршиоци Заветне Српске Мисли.

Наши јунаци

Народни посланици по положају ослобођени су војних дужности. Тим ослобођењем од посланика резервних официра није хтео да се користи само један једини Алекса Жујовић, космајски народни посланик чију слику доносимо. И ако је као посланик био ослобођен вежбе Жујовић је у августу као резервни коњички поручник, додељен митраљеском одсеку шумадијске дивизијске коњице, отишао у Крагујевац на вежбу, где га је и мобилизација затекла. Ратним распоредом одређен је у митраљеско одељење шумадијске дивизијске коњице другог позива и с трупом је додељен Ибарској војсци ђенерала Михаила Живковића. Жујовић се показао као одличан официр. Најтежи задаци поверавани су њему као резервном официру и ако је било и активних старијих официра. Сваки задатак извршио је на потпуно задовољство своје команде, која је о Жујовићевој присебности, одважности и војничкој спреми пала најласковије мишљење. За одличне показане успехе, којима би се могао поносити сваки активни официр, и за примерну и похвалну храброст Жујовић је једини у својој команди добио највише одликовање за храброст — златну медаљу.

Наша слика представља јунака Алексу на одличној му крвној Кушљи. Снимак је учињен на платоу изнад коњичке касарне у косовској Митровици. На слици се

РЕЗЕРВНИ КОЊИЧКИ ПОРУЧНИК АЛЕКСА ЖУЈОВИЋ
НАРОДНИ ПОСЛАНИК

лепо види нова лепа српско-православна црква у Митровици, која је освећена после уласка српске војске у Митровицу. Испод цркве се види варош, а још даље војнички логор. На слици се види Ситница река, која протиче испод огранака од Бољетина.

СРПСКИ ВОЈНИК

Ишао је напред кроз куршума кишу
Огрез'о у борби огрез'о у крви,
Као јунак прави при сваком јуришу
У највећој ватри свуд је био први.

За слободу свесно пошао да гине,
А знао да робље и грца и плаче,
При помисли само на његове патње,
Срце би му кад кад закуцало јаче.

Некад би се опет сав у мисли дао,
Сећао се патњи, невоља и јада,
Свог народа што је дуго робовао
И сузе на очи пошле би му тада.

Сећао се браће што се још злопати
Сећао се многих по њих црних дана,
И циновску снагу добијо је неку
Да увишти, смрви, мркога душмана,

Не марећи за крв, проливену своју
Не гледајућ' жртва за жртвом што пада,
Хрлио је напред, све са већом вољом,
Носећи слободу свом роду што страда.

Тих. Б. Ђорђевић

Коњички релеј

— Уз нашу слику —

На страни 312. доносимо једну лепу слику са бојнога поља, која представља коњичке релејце на Косову Пољу. Поред телеграфске линије увек наша војска поставља и коњичке релеје, да је осигурана брза веза између појединих одељења. Наша слика представља једну такву релејну станицу. Десни коњаник примио је писмену наредбу, и ставља је за шајкачу и спрема се да откаса до идуће станице, где ће је предати другом, а овај трећем релејцу и тако се наредбе великом брзином преносе.

Са бојног поља

Наши

Из хантомана у Призрену

Слика представља један официрски коњички кантонман у Призрену, који је у некадашњој српској читаоници, што се види и по сликама на дувару. На слици су с десне на лево: потпоручник Лука Антић, резервни потпоручник Драг Јаковљевић, капетан Гојко Јовановић, благајник Илија Вукадиновић мајор Ђока Крстић, капетан Ђорђе С Исаковић и резервни потпоручник М. Торбаревић.

Са бојнога поља

Коњички релeј

Капетан Милош Ванићевић, мајор М.
ПРОСЛАВЉЕНЕ СРПСКЕ ТО

Наши по

Стварање једне не

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Јунаци

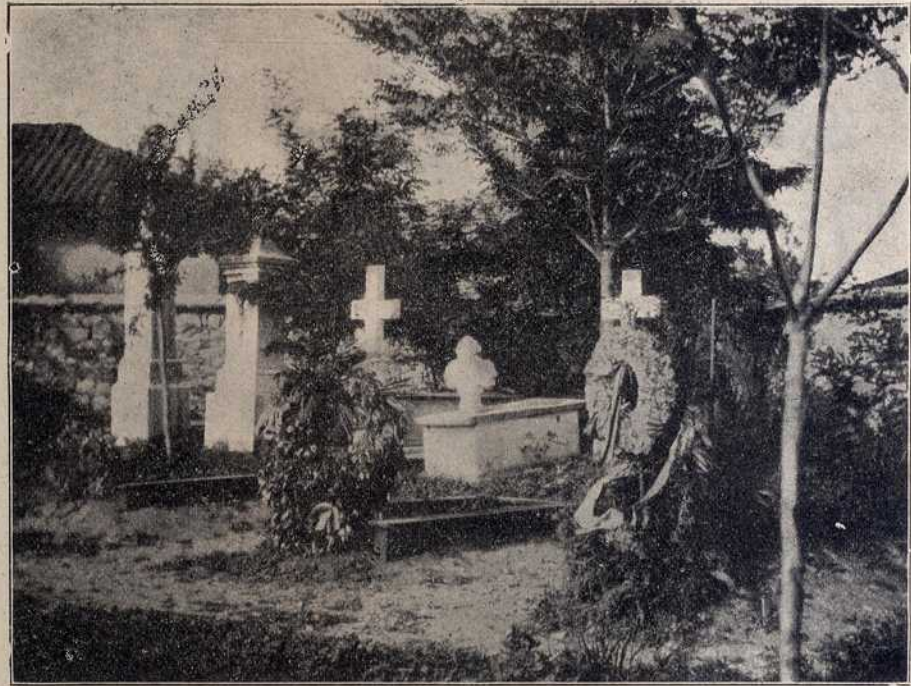
Љубишић и капетан Влашковић
у црногорској војсци

Једреном

ле турске гранате

На светоме месту

Грбови кумановских хероја на Кумановском гробљу

Наша слика представља гроб јуначки погинулог пешадијског капетана Богдана Анђелковића и гробове славно му палих другова који су сарањени код Кумановске цркве. — У густој пушчаној и шрапнелској ватри код Нагоричана, храбри капетан Богдан, чију смо слику донели у првome броју, улетио је са четом, отерао турску посаду, али и сам нашао смрт. Слава му! Оставио је жену са троје мале деце: Ђорђа, Богдана, и Анђелију да га жале али и да га славе, јер им хранитељ паде за ујединење и ослобођење Српства, за величину и славу Отаџбине.

Са Једрена

Разбијена турска батерија

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

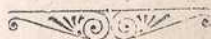
Наши јунаци

ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

Никола Филиповић

водник 2. пешадијског пука књаза Михаила
славно пао на табановцу пред кумановом

Дојчин

— Андра Гавриловић —

Бојан лежи... махицу се вина —
„По Солуна певна за Дојчина!“

Спустило се вече, сунце мору пада,
Вечерњача дрхти са страха и јада.
Кандило утрну, где до сада сија
Пред олтаром цркве Светог Димитрија,
Гојан доро хрже и копитом бије,
Кукавица кука зла се смутња вије,
А помис'о страшна к'о железно стеже:
Сад умире Дојчин, болима подлеже...

У црнини Солун, та челенка мора,
Дугачка је ноћца — далеко је зора...

Док бесмртност трену - смртни и не знамо
Векови су за њу један тренут само —
Промени се живот ове грудве свете,
Под Солуном мрве јавише се чете,
Са истока зора, да их види, прену,
Цветаше цветићи што, мишљасмо, вену...

Звони, трешти, дуж мора је буна:
— Оздравио Дојчин од Солуна!

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК

БРАНА М. ТОДОРОВИЋ.

Водник у 4 батаљону 11. пука Караборџа

Као потпоручник пошао је у овај ослободилачки рат са војницима свога роднога краја, као водник чете у четвртм батаљону једанајестог пука Карађорђевог, шумадијске дивизије првог позива народне војске. Млад, бујан, са лепом интелигенцијом и поносан на своје порекло као праунук кнеза Теодосија из Орашца, Брана је пошао у овај рат с одушевљењем, да послужи своје народу у остварању његових вековних националних идеала. Учествовао је у свима борбама шумадијске дивизије и свугде се видно истицао, те је награђен унапређењем у чин поручника. Када је трећа армија генерала Боже Јанковића свршила први део твога задатка у Старој Србији и образован Албански Одред са задатком, да избије на Јадранско Море и на његовим обалама побије српски стег, Бранин батаљон је додељен томе одреду, који се нечувеним напорима, савлађујући мушки и јуначки несавладљиве препоне, кроз непроходне гудуре пробио до Љеша и Драча. Када је и српски Приморски Одред узео учешћа у опсади Скадра и овај батаљон Карађорђевог пука је, дошао према Брдици. У несрећном нападу на Брдицу, који је још остао необјашњен, ноћу између 25. и 26. јануара 1913., овај батаљон је љуто пострадао, јер су се и официри и војници борили до последњег човека, да не осрамоте име пука Оца Србије хероја Тополскога, Карађорђа бесмртнога. Резултат њиховог ненадмашног јунаштва је био, да су после ове борбе од 15 официра остала само двојица, а од преко хиљаду војника и подофицира једва 150 живих сенки. Батаљон је наишао на курјачке рупе

и жице и ту је уништен. Брана, који је непрестано био на челу своје чете неумрлих шумадинаца и сам паде у једну курјачку рупу. Ту су га онесвешћена нашли Турци и одвели у ропство, у Скадар, одакле се одмах, по наредби Есад паше, јавио својој команди. У Скадру су Турци и њега и остале српске заробљене официре и војнике добро пазили и лечили. Када се Скадар предао храброј црногорској војсци поручник Брана је ослобо-

ђен ропства са друговима и војницима, и данас је у својој команди.

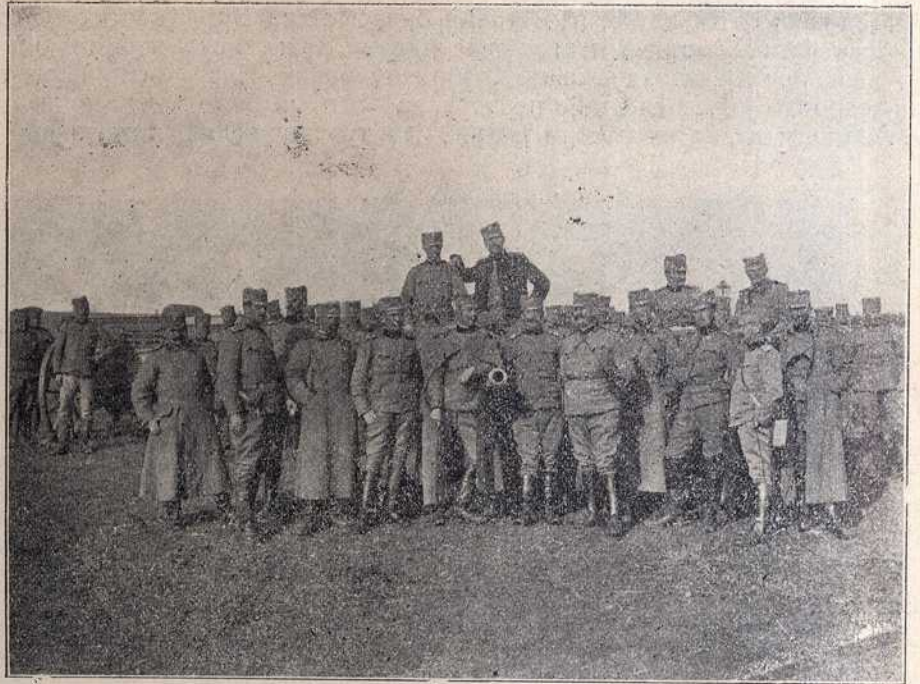
Брана је син окружног шумара Милисава, свршио је нашу ратарску школу и вишу ратарску школу у Чешкој. Рат га је затакао у положају помоћника економа округа крушевачкскг. На бојном пољу има рођеног брата, резервног коњичког потпоручника Александра, који је водник у дринском дивизиском коњичком пуку првог позива

У данашњем броју доносимо две групе српских официра под Једреном.

Једна представља команданта друге српске армије ђенерала Степу Степановића окружена његовим штабом. На слици су: начелник штаба ђенералштабни пуковник Воја Живановић, његов помоћник ђенералштабни пуковник Миливоје Зечевић; инжињерски пуковник Милош Ранковић; коњички пуковник Стеван Рекалић; ђенералштабни пуковник Данило Калафатовић, српски војни аташе у Софији; судски потпуковници Војислав Весовић и Драг. Ј Антула и други официри из ђенераловог штаба са неколико бугарских другова а међу њима је и Пера В. Јовановић — Баћевац, учитељ

На другој су слици официри дунавског пољског артиљерског пука другог позива народне војске. Командант пука, пуковник Драг. Стојановић наслоњен је на топ, с друге стране је мајор Лаза Лазивић, мајор Хорстиг капетани Ник. Богдановић, Целебцић, Драг. Миливојевић, Луковић, Св. Поповић, Јов. Миловановић, Ж Завишић, и поручници Властимир Јовановић, Влад. Недељковић, Ј. Шафарик и др. са групом својих подофицира и војника.

Наши под Једреном

Официри дунавског пољског артиљеријског пука II. позива.

Наши у арнаутлуку

— Војска и Арнаути —

Ми смо били у селу Бр. у Албанији. Ту смо били ја и командир у кући једног богатог арнаутског првака Сулејмана из куће „Леке“. Ова кућа нас тако дивно гостила....

Једнога дана баш кад смо седели за ручком дође депеша: да се тај Сулејман и још двојица — као и још тројица врло образованих Арнаута који су говорили француски (отац је био професор — Турчин — француског језика), да се сви везани доведу стражарно у О. Ја и командир бесмо запрепашћени. Ко ће поменути и ко ће га везати.

Сулејман као да је приметио....

После подне ја му саопштим депешу.

...Он је био запрепашћен и пребледио, а затим се заплака, ...и рече: „ви вршите своју дужност.. ја ћу да идем...“

Ја и командир решисмо, да све те људе пустимо кући за ту ноћ и да их сутра ја лично спроведем у С. Надао сам се, да ми командир неће замерити за то и да ће бити пажљивији према њима. Ми им саопштисмо (пошто смо их дозвали) наређење и рекосмо, да ћу их сутра ја спровести.

Зебли смо целе ноћи, да који не умакне. Ништа нам није остало, до да се и ми убијемо, ако они умакну.

Сутра дан рано ето су дошли.

Беше мећава. Ја пођох на челу, а они један по један на коњима замном. Сви су водили још по једног момка. Ја се нисам хтео окретати да не виде моју

сумњу. али сам зебао, да ко не остане. После мушког кретања стигли смо до једне карауле. Ту скретох с' коња и сјасасмо да се мало прихватимо. Један најсумњивији није био ту. Ја се окамених. Ту је била и шума. Упитах мог војника: гди је тај и послах га, да га потражи. После 1/2 часа онај је јахао полако к' нама. Родио сам се.

Кад смо стигли у Ст. замолих команданта, да их пажљиво прими, што он и уради. Затим их други официр спроведе у О. Тамо су их испитивали и држали 2—3 дана па су их пустили. Чим се они вратише и ми добисмо смену. Они су од радости плакали, кад су се вратили. Испратили су нас далеко... и били су веома благодарни, што смо им уштедили ту срамоту, да их њихови Арнаути виде везане и понижене.

ЦРНОГОРЦИМА.

Са брда ваших, гдје слобода вјечно
Гњездо сави на удив свјету: Плану
Гром правде свате, страшни, први, силни,
Да пожар јави грозни на Балкану.
Дигосте први осветнога мача
Што од Косова хрђао и спав'о
Посмјехом свијет — таку борбу глед'о
Незнајућ' што ј' то борит' се за право!...
И љути Давид смлави Голијата:
Јунаштва листом браће подигнуте
Васионом свјету не далек позната.
— Ал' дакле данас: Здраво српски борци!
Рад дивне славе кличем достигнуте
И први нек' вам клик: Здраво Црногорци!!..

Озрински Гуслар.

Од Ваљева до Јадрана

— Са дринском дивизијом другог позива — (5)

И збиља, Турци из почетка почеше да дају отпор нашим на вису, гађајући у непробојно стење, а по том као бесомучни јурнуше у шаторе, завукавши само главе под шатор. То бегане Турака наступило је само с тога, што је поручник Станимир Пешић, са својом четом, разјуривши посаду Џенер-Касаба, пришао к нама и на тај начин увећао смртоносну ватру, противу градске посаде.

Видећи се на нивољи, командант града Љеша турски потпуковник Абдин ефендија нареди, да се истакну: прво једна, по том друга, па и трећа бела застава. Војници пак натакнувши на пушсе беле мараме, држали су их у знак предаје изнад глава. Храбри пуковник Плазина, веровао је, да сад није превара, као што је било око подје, када су их таквим, једног, ма и турског офи-

љајући се, неки срећом без претурања, јуримо низ брдо ка градској капији. Задња пак врата од града, кроз која су Турци покушали да побегну ка Скадру, пошто им је план покварен, затворише се; а на предња изађоше парламентарни, држећи на дугачкој мотци велику белу заставу.

Војећи се ваљда да не буду кажњени због подлачке преваре, Турци нису предлагали никакве услове о предаји.

Око четири часа изашао је потпуковник Абдин — ефендија, праћен официрима, на челу посаде и предао се пуковнику Плазини.

Из града је изишло: 36 чауша; 5 башчауша; 62 онбаше и 854 редова. Војници су по изгледу били такви као да су трпели глад. Официри пак, страхујући за своје животе, били су бледи и тек пошто су се из разговора (већина их одлично говори француски) уверили, да им неће ништа бити, но ће се само до даље наредбе задржати као ратни заробљеници, почели су да се краве.

Братски састанак Српске и црногорске војске код Љеша.

цира, нечасним начином примамили на стотину метара пред градску капију, па по том осули на њих убрзану: пушчано-топовску паљбу, те мало што нису сви то неверство платили главом; да нису прилегли по камењару око града и тако се спасли — пуцајући из заклона, од сигурне смрти. Надајући се, велим, да више неће бити преваре, јер онда им неће бити спаса. Пошто је храбри поручник Синђелић почео већ да им пали шрапнелским зрнима — неверничке турове, пуковник Плазина нареди и пуковска труба запишта: *прекিনি паљбу!*

Мајор Митровић, нареди батаљонском трубачу Павлу, те и овај прихвати и отсвира такође: *прекিনি паљбу!* Већ смо хтели да следујемо наредби, којој смо се надали: трчећим кораком низ брдо! Кад мајор показује руком на мост, који се видео преко града, а којим се иде на пут за Сан Ђованн ди Медуа и Скадар, довикну нам, да ослемо убрзану паљбу на мост, односно Турке, који су преко њега бегали. Поново зацикташе пушке, а и поручник Синђелић окрете своја брђанска два топића и Турци тад: неки се вратише натраг у град, неки поскакаше у валовити Дрим, а мањи их део одјурди путем за Скадар. Тада наш трубач Павле поново засвира! *прекিনি паљбу!* А ми, почесмо да неки котр-

Пошто се цео први батаљон спустио са вратоломног брега, остали смо под градом дотле, док сви турски војници нису из града изашли. Чим су турски војници изашли ушли су наши у град.

Пљусак је био тако страхан, као да се облак провалио. Ну није прошло ни четврт часа од изласка Турака из града, а с десне стране града, отуд од вароши појавише се неколико Црногораца и одушевљено клицајући Ура! појурише к нама. Један од њих — барјактар, висок и добро развијен — старији ратник, притрча пуковнику Плазини и поче да га грли и љуби — плачући од узбуђења.

Ту су нам Црногорци потврдили, како они већ два дана нападају Љеш. Али проклети Дрим се као бесан разлио, а при том има, баш према граду, само један дрвени мост. Пасји Турци, веле, окренули своја два топа право на они једини мост, па ни не дадоше ни ока отворици. Али опет је срећа Србинова: што не дадоше нама, дадоше вама, опет нашој Србијанској браћи.

Пошто су наша два батаљона већ била ушла у град, то и браћа Црногорци пођоше с нама, а по том сортирајући се турским пушкама, које су на гомилама лежале у граду, опростише се с нама и кликујући као соко-

лови, одјуреше низ градску стрмен, кроз пљусак и таму, у Леђан град. Те ноћи није било спавања. Узбуђење је било и сувише велико, а и пљусак није дозвољавао да се ложе ватре. При том глад, која је тек сад, када се више није мислило на довршење светог нам задатка, да се што пре изборе на море, пошто је заузешем Љеша, наш задатак завршен, стомак је почео своју паклену песму. Али, невоља учи свачему. Тако се и у граду, што но кажу, за трен ока нашло неколико џакова брашна, које Турци нису стигли да поједу и одмах по том засветлуцаше ватре. Војници весело поседаше око ватре у блато и с највећим гурманским задовољством очекивали су: да, или буде каша од брашна готова, те да умире своје прегладнеле стомаке, или су се отимали о још некувану брашнену кашу и пресну је јели.

Док је тако било код нас у граду, Малисори, који, су као шакали ишли пред нама, око стотина на броју, а чим је почео са града да гуди турски топ, побегли; сад су се као хијене појавили. Сваки од њих, зграбио је пушку — две, па алакајући јурнуо ка вароши Љешу.

Та је ноћ за становнике вароши (чаршије) Љеша била и сувише страшна. Те су ноћи Малисори, удружени са својим крволочним женама, развачили без мало сву чаршију. Сваког, ко им се успротивио, они су без икаквог милосрђа — убијали. Малисори су тада у неколико задовољили своју мржњу, коју они према овом граду деценијама хране, а уз то су се сортирала и робом за по неколико месеци.

За време Турака, Малисори су били страх и трепет становницима Љеша. Они су и тада нападали на варош и вршили пљачку или су сачкивали караване, који су јединим путем, који води за Скадар а тај пролази кроз Љеш, па пушкарајући се с њима, кад их савладају, пљачкали су их до голе душе. Колики су страх мештани из Љеша имали од Малисора, види се и из тога, што нису ту ноћ смели, као до тад, ни да се бране јер су око „јације“ видели, да је престало турско господарство. Они су мирно сакривши се, очекивали, да их „непријатељ“ ослободи опаке браће и пријатеља Малисора, кад то нису могли Турци.

Ту ноћ, ма да је као што рекох, киша лила као из кабла, спавали смо као закрани, осећајући сву сласт признања, које ће нам се доцније учинити услед тога, што смо први, од целе српске армије, свршили свој задатак.

У пет часова из јутра, већ смо сви били на ногама, киша је и даље падала, али то није била сметња, да војници изађу из турских шатора и построје се по четама.

Призор, који нам се указао пред очима, био је ужасан. Војници стоје у строју: мокри и каљави од главе до пете. Око њих и по крајевима града леже лешине убијених коња, овнова и турских војника. А по целом граду наши војници скупљају растурене заробљене војнике турске.

У том дође пуковник Плазина и пре но што је остале многобројне дужности свршио, поставио је: за начелника приморског округа арт. потпуковника Милана Павловића, за начелника војне станице у Љешу Милана Љ. Митровића, добровоца V пука, за управника вароши Љеша, коњичког наредника Д.г. Којића и за председ-

ника љешке општине, Михајла Јевгића — Кајла, адвоката из Ваљева.

Одмах по постављењу — прва српска власт у Приморју — кренула се у варош Љеш. С њима је пошла и друга чета V пука.

Призор, који нам се указао при уласку у варош Љеш, не да се пером описати. За то би требао фотографски снимак, па да тек он верно представи грозну слику — малисорског мародерства.

Али, на вељу радост становника Љеша, малисорски шакали: људи, жене и деца, већ после два часа од уласка нашег у Љеш, били су разјурени. Те животиње у људском облику, бегале су главом безобзирце, остављајући за собом понету пљачку.

Варош Љеш пак, прљава је, као да деценијама љубре из ње није изношено. На све стране рушевине и прљавштина. По где, где, пак и лешине љешана, као трофеји дивљаштва Малисора, од прошле ноћи.

Грађани Љеша, чим смо ми ушли у варош, почели су да излазе из домова и да наричу пред разваљеним им дућанима проклињући Малисоре и преко тумача Леке, да нам објашњују, какве су све невоље они претрпели од браће Малисора. Ни један пак од опљачканих, није се потужио, да су им Црногорци учинили то зло. На тај начин они су у напред демантовали сва доцнија нагваждања, како су то урадили Црногорци.

У граду љешком и варошким магацинима задобили смо неколико џакова брашна, које су војници прошле ноћи појели. Уз то још: једну турску — војну заставу; два топа, 2500 пушака разног система; 800 ножева за пушке; 47 малих војничких ашова; 13 пијукова; 4 добоша; 399 фишеклија; 82 опасача; 50 сандука брзометне муниције; 7 сандука мартинове муниције; 168 сандука шрапнела; 2 бурета барута, 6 сандука темпирних упалача; 1 сандук ручних бомби; 1 сандук ловачких метака; 1 велику гомилу пушчане муниције — око 100 000 метака; 8 самарица за коње; 27 џакова брашна; 25 и по џакова зоби; 72 канте гаса; 9 џакова пасуља и три и по вагона соли. Каса соларе, као и поштанско телеграфска, била је пре нашег доласка разваљена.

У опште, новац — ни војнички, ни државни није нађен ни у граду, ни у вароши.

Доцније се пак показало, да је, за време, док смо ми очекивали излазак Турака из љешког града, са задње стране ушао у исти, један официр црногорски и од поштанског суруџије; који се био сћућурио у један крај града, отео двоје бисаге турских лира — у износу око 100.000 динара. Тај је новац он предао црногорском министарству финансија. Ово је причао суруџија, кад је ухваћен и кад му је тражен рачун о том новцу.

Тога дана, 6. новембра, доказало се, да је при заузећу Љеша, учествовао само 3. и 1. батаљон V пука и имао је: 8 погинулих и 12 рањених војника, 1 рањен подофицир и тешко рањен командир 3. чете 3. батаљона, резервни поручник Ђорђе Петровић, из Тодор-Дола. Тај храбри поручник је након неколико дана подлегао ранама и сахрањен на брегу, код католичког манастира. Он је био претеча доцније славно палом Борку Паштровићу, арт. мајору. Слава му!! (Наставиће се).

ИЗ НОВЕ СРБИЈЕ

Дебар: Чаршија.

Наше жртве за Бугаре

Драгољуб М. Грујић студент српске војске на универзитету,
РЕДОВ БАЧВЕ ЧЕТЕ.

Доносећи слику честитог младића који је учествовајући у опсади Једрена подлегао тифусу 29. новембра, хоћемо да истакнемо његову искрену и свесну љубав према своме народу. Он је, годину дана раније, био ослобођен служења војске као кратковид. Међутим, чим је објављена мобилизација, у очи рата, он је на све начине покушао и успео да буде понова примљен у редове бораца. Полазећи, он је оставио мајку, брата и две мале сестре, којима је био хранитељ. Ипак он је отишао свесно и искрено. Њега нема. Али ми верујемо у велику будућност Народа, чији најбољи синови дају сами себе на жртву Слободе. Слава таком народу! Слава палим за Отаџбину!

Наши под Једреном

Отварање турске нераспрнуте фугасне гранате.

Колика је неспремност турских артиљериских официра била у настави гађања и руковањем брзометном артиљеријом нарочито у изналажењу непријатеља и погађању сигурном ватром у толико им је више била несолидна муниција, нарочито код хаубичких и дугачких топова. Изгледа ми да су им Немци готово намерно дали богату, управо лукеузну спрему, али несолидну. Код многих зрна недостајали су битни делови за експлозицију, код других је вероватно експлозив покварен, код трећих је лаборисање рђаво и т. д. те се једино тиме да објаснити толика маса избачених а не распрнутих зрна.

Овака муниција била је по нас врло добра, јер није правила велике штете. Био је један случај, да је зрно уда-

рило у земуницу послуге 1. батерије дунавског артиљериског пука II позива народне војске у којој су били војници и само зато, што се зрно није распрело, није надело никакве штете.

Ми смо та зрна копали и празнили у намери да их за успомену задржимо. Ова слика представља такав један моменат, како пуковски бравар отвара нераспрнуту турску фугасну гранату у присуству артиљериског пуковника Пере Лазаревића, пешадијског капетана Мирковића и артиљеријског наредника сада потпоручника Драг. Маслаћа.

В. Н.

Ослобођење Призрена

— Проглас српске војске —

Донели смо неколико слика из Призрена и неколико написа о освојењу и животу у овом старом престоном граду српском. Данас доносимо једну слику, која представља град (варош) гледан са тврђаве Душанове. По положају своме, ово је један од најлепших градова на Балкану. Српска војска је у њега без отпора ушла 18. октобра. Први је ушао коњички мајор, сада потпуковник Селимир Остојић, са својим коњаницима. Улазећи у град Остојић је на грађанство Призрена упутио овај проглас:

„Грађанима свих вера и народности града Призрена и његове околине!

Браћо!

Без Божије воље и заповести ништа се на овом свету не може догодити. И ми Божијом вољом и помоћу дођосмо к вама у стародреван град Призрен. Не дођосмо к вама да вас заробимо, него да вас ослободимо беда и невоља, које и ви и ваши претци подносите више од 500 година од азијатских освајача. Они вас за пуних 500 година своја владавине ницему не унапредеше, већ вас у мраку зедраше.

...Сада државна власт, потпомогнута војском Његовог Величанства Краља Петра I, нарочито ће бранити светњу ваше породице и вашу част. Тврду вам божију веру дајемо, да вам нико неће дирати у вашу веру и ваше обичаје. Часну вам реч дајемо, да нећемо вршити ни дозволити никакве освете, оружје ћемо употребити само против оних, који се оружјем одупру. И из које куће на нас пушка цукне, она ће само кућа бити спаљена. Из кога села буду на нас пуцали, оно ће село огњем сагорити.

Земан је дошао браћо да се азијатски јарам скине, и да и ми и ви заједно у миру и љубави живимо под владом узвишеног нашег господара Краља Петра I.

Да би од данас завладао потпуни мир и ред и поредак како у овој вароши тако и у околини њеној, најстрожије св наређује свима становницима града Призрена и околине, да у најкраћем року положи оружје овдашњој команди војске Његовог Величанства Краља Петра.“

Борба на Кичеву

— Сјајни српски успеси —

Борбу код Кичева организовао је био на своју руку чувени тетовски паша Мехмед паша — Дерала, један од највиђених и најбогатијих арнаутских вођа. Он је прикупио што је могао Арнаута из целог тога краја. Фети паша, који се после кумановског пораза повукао чак код Кичева, није био особито вољан, да се мери са Србима, али је на Мемед пашине претње, морао оставити регуларне трупе под вођство Мемед пашино и у ствари је Мемед паша који држи притиснуте најбоље и грдне просторије од Тетова до Кичева, ту бранио своје господство, јер је био уверен, да ће се после заузећа тих крајева, те земље вратити правим сопственицима — Хришћанима.

Борба се дакле водила само на наваливање једног човека, и ако је и војска, а нарочито становништво.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

под вођством српског Велешко — Дебарског Епископа Варнаве, тражило да се од борбе одустане и варош преда. Борба се водила на висовима Осол, Махмудвозе, Рачачи и Дренково. Са српске стране били су у борби ангажована два пука моравске дивизије другог позива, коју је водио пуковник Недић.

Борба, у којој је врло живо учествовала и наша артиљерија, а и турска, трајала је од 3 часа ујутру до 2 часа по подне. Сви су официри и војници чинили, као и увек, своју дужност, борећи се као лавови протизу знатно јачега непријатеља, који се нарочито био добро учврстио при улазу у варош.

Командант трећег пука Стефановић, па капетан Пауновић, који је управљао четвртим батаљоном трећег пука, као и поручници — сада капетани тога батаљона: Радић и Милан Вл. Ђорђевић, који су се на Мрдару одликовали, и овом су приликом показали особиту пресебност и жестоким нападом на центар турске војске, помогли решењу битке. Улаз наше војске у Кичево, био је величанствен.

Сваколико становништво и хришћанско и мухамеданско, које је у грдном страху провело последње дане, дочекало је наше трупе са ретким одушевљењем. Мухамеданци се одмах понудили да их снабдевају свим, што је потребно. Ми смо ту задобили око 8000 пушака и грдну муницију, коју су Турци у бегству своје немилице бацали. Турака је мртвих и рањених на 1200, наших око 300.

Официри из Србије у Црној Гори

— Уз нашу слику —

Ми смо у 17. броју из пера нашег цетињског дописника опшарније проговорили о дејству тројице наших артиљериских официра у црногорској војсци приликом последњих успешних бомбардовања Скадра. Да се одужимо датој речи доносимо и слике ових дивних сокола, који су нам осветлили образ међу браћом Црногорцима. Сва тројица, вратила су се ово дава у своје команде у Србију, срдечно и братски испраћени из Црне Горе у којој ће се се ова три имена вазда с хвалом и брагодарношћу помињати. Поводом њихова испраћаја са Цетиња званични „Глас Црногорца“ и „Цетињски Весник“ пишу ово:

„Почетком ове године у нашу су земљу допутовали три официра из Србије мајор *Љубиша Љубишић* и капетани прве класе *Милош Банићевић* и *Драгутин Блашковић* са три батерије крупних брзометних топова. Они у били придодани нашој војсци и додијељени су зетском одреду. Сва тројица ових артиљериских официра имали су позиције у непосредној близини Бардањола и прво њихово учествовање у операцијама наше војске било је у далеко познатој тродневној крвавој битци приликом заузимања Бардањола. Како у тој битци, тако и доцније све до пада Скадра ови ваљани артиљериски официри братске нам Србије истакли су се својом савршеном спремом, одлучношћу и окретношћу тако, да су са свога рада и држања стекли опште симпатије и уважање. После заузимања Бардањола, мајор Љубишић и капетан Блашковић остали су и даље у зетском одреду, док је капетан Банићевић додијељен приморском одреду, гдје је са својом батеријом имао позиције на Широком Вису. Када су завршене операције наше војске, они су преко Скадра дошли на Цетиње, гдје су се све до данас бавили, предусретани општом пажњом, поштовањем и љубављу. Како су неки дан добили из Србије наређење, да се врате у Отаџбину, Његово Величанство Краљ, који их је за све вријеме њиховог борака у нашој земљи милостиво предусријетао с нарочитом пажњом и наклоношћу, као год и сви чланови Краљевске Породице, у суботу је благоизво-

лио да их задржи на ручку, а у понедељак их је примио у опростајну аудијенцију, захвалио им се на њиховом неуморном труду и ревносном раду одликујући их. Мајору Љубишићу подијељен је Данилов орден трећег степена и сребрна медаља за храброст, а капетанима четвртог степена и сребрна медаља за храброст. Том приликом Његово Величанство Краљ благоизволио им је саопштити да ће, Његовим заузимањем, и у Србији бити одликовани због њиховог ревносног рада У суботу у вече у „Гранд Хотелу“ овдашње грађанство приредило им је банкет, а у недељу у вече њихове колеге црногорски официри. Они су јутрос 22 маја отпутовали са Цетиња преко Солуна за Скопље, истим путем којим су и дошли, срдечно испраћени од својих пријатеља и поштоваца, које су у свој нашој земљи за ово вријеме у врло великом броју стекли. При расстанку с њима, ми им желимо срећан повратак у Отаџбину, која се оваквим официрима може само да поноси, јер су они војску братске Србије овдје достојно репрезентовали. За све вријеме њиховог борака наш народ, који је у непосредној близини посматрао њихово благотворно дјејство у операцијама наше војске, од кога је у највећим окршајима и лично црпιο користи, оласицао их је на сваком кораку пажњом и љубављу, гајећи према њима највеће симпатије и уважавајући њихов благотворан рад у нашој војсци. Поносан и горд што их је имао у својој средини, он их испраћа са највећом љубављу, желећи им срећан повратак у отаџбину, којој су код нас образ осветлали и оправдали онај лијени глас, који у цијелом свијету њена поносна војска ужива Срећан вам пут, драга браћо, дични официри братске Србије!“

На то ми не би имали шта више додати, јер речитије признање не може бити.

Мајор Љубишић је један од најбољих наших артиљериских официра и једини међу њима, који је своје стручно образовање проширио на чувеној вишој артиљериској официрској школи Фонтенеблу у Француској.

Капетан Банићевић је син Ђорђа Банићевића, чију смо слику довели у 13. броју. Отац му је био јунак и у српско-турском рату одликован је златном медаљом за храброст. Стари Банићевић је рођен у Црној Гори, којој се ево достојно одужио његов јуначки син.

Капетан Блашковић је као и Љубишић и Банићевић упућен у Црну Гору као један од наших најбољих младих тобџија и он је то поверење са својим друговима оправдао како се само пожелети могло.

Поред црногорских одликовања сву тројицу је Њ. В. Краљ једним указом одликовао златном медаљом за храброст.

Ревизорима и продавцима: И ако је већ 9. јуни од 70 продаваца из унутрашњости, посла-ла су само тројица обрачун и новац за месец мај. Добра половина није још платила ни април, а велики је број таквих, који дугују 3, 4 па и свих 5 месеци. Томе морамо учинити крај, јер ми унапред плаћамо и слике, и клишета, и хартију и штампу. Од идућег броја обуставићемо слање листа свима, који дотле не измире своја дуговања. У идућем броју ћемо, с благодарношћу, истаћи имена тачних и савесних ревизора и продаваца.

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ.

Пешадијски поручник

† Милован Дамњановић,

командир 3. чете, 2. батаљона, 20 пешадијскога пука

Славно пао при освојењу Једрена

Међу драгоцене жртве, што их је српски народ поднео за освојење бугарског Једрена долази и овај млади, лепог, симпатичног, спремног и одушевљени српски официр, син поносне Груже, поручник Дамњановић. Као командир чете он је учествовао у успелом продирању друге армије на Овче Поље, одакле је после с пуком и дивизијом отишао под Једрене, где је славно као јунак пао за част српског оружја. Када је наређен општи јуриш на Једрене поручник Милован је на челу своје храбре чете полетео у кишу куршума. Ту су пали многи храбри наши ратници, а један непријатељски куршум учинио је крај жиготу и поручнику Миловану, чијој су се неустрашимости дивили његови војници. Мртво тело палог хероја из срца питоме Шумадије вечан сан почива под зидинама Једрена, које је пало под ударцима славног друге српске армије, а крај Марице где вечан сан почивају и Вукашинови јунаци пали на Черномену.

Милован је свршио неколико разреда гимназије и подофицирску школу, али је неуморно радио на своме усавршавању, тако да је, и ако без више војне школе, долазио у ред најобразованијих наших официра. Бабио се и књижевношћу; његове песме радо су примали и наши угледни књижевни часописи. Као друг био је пун искрености, као старешина био је војнику и отац и мајка, те његову прерану смрт искрено оплакују сви, који су га познавали.

Слава јунаку!